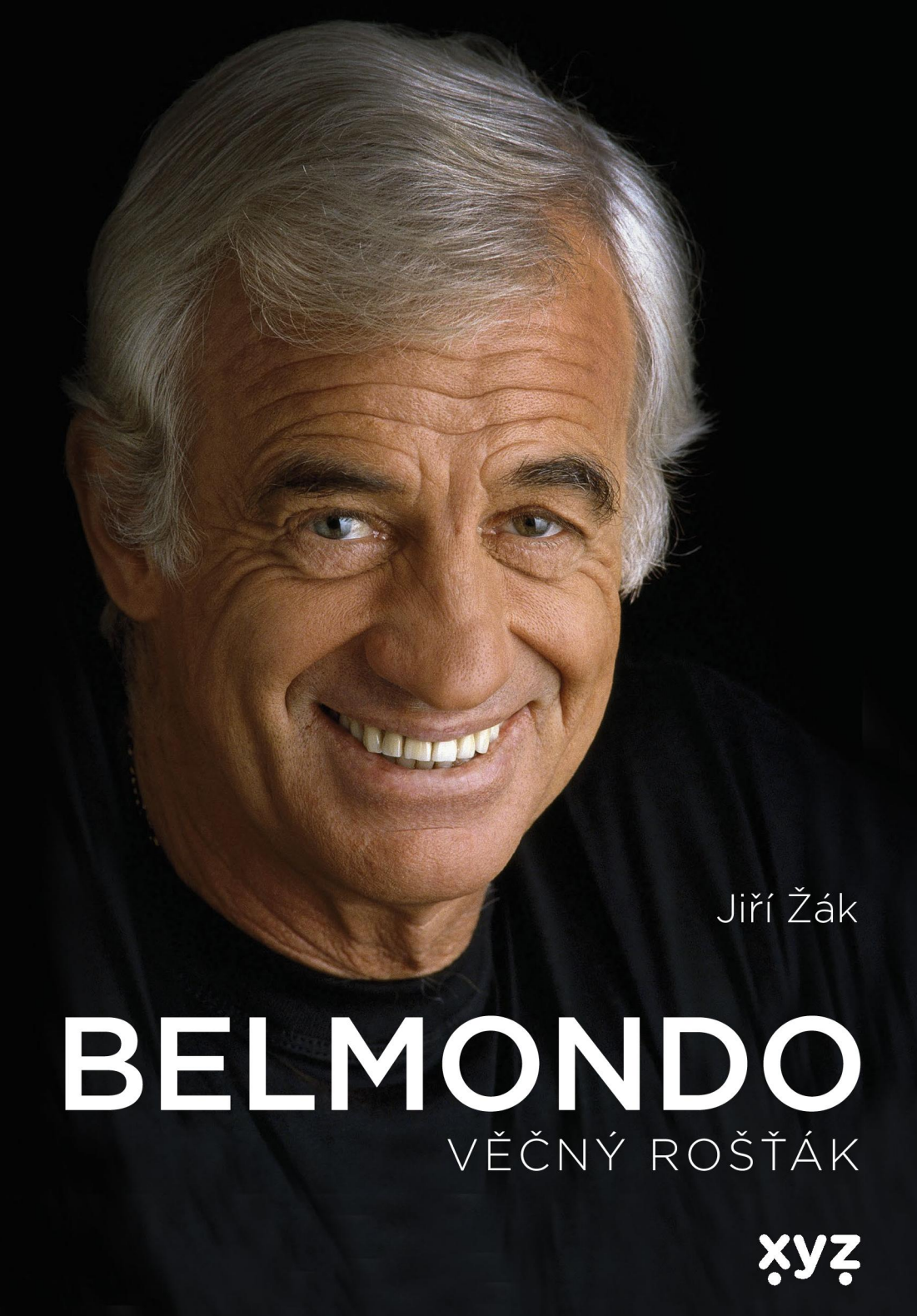

A close-up portrait of an older man with grey hair, smiling warmly. He is wearing a dark shirt. The background is black.

BELMONDO

VĚČNÝ ROŠTÁK

Jiří Žák

xyz

Belmondo

věčný rošťák

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiří Žák

Belmondo: věčný rošťák – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

xyz

Jiří Žák

BELMONDO

VĚČNÝ ROŠTÁK

xyz

© Jiří Žák, 2021

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2021

ISBN tištěné verze 978-80-7683-016-5

ISBN e-knihy 978-80-7683-019-6 (1. zveřejnění, 2021) (ePDF)

*Je něco, co vás nikdo nemůže naučit, a sice mít srdce
a vnitřnosti. „Vnitřek, to jste vy,“ říkali mi na konzervatoři.
Slýchal jsem svého otce, jak v ateliéru říká svým žákům:
„Hlínu musí modelovat vaše srdce a duše.“ Pokud budete
krásná, ale prázdná skříň, úspěch vás zabije.*

Jean-Paul Belmondo

I. ČÁST

NABRAT DECH

ALŽÍR, KONEC 19. STOLETÍ.

Už více než šedesát let tu vládou Francouzi. Kolem historického centra zvaného Kasba, kde převládají labyrinty uzoučkých uliček a typické domy ve tvaru kostky, vyrostly celé čtvrti evropského typu. Kromě Francouzů sem míří Španělé, Italové a Alsasané, jejichž vlast připadla v roce 1870 po prohrané válce Prusku. Jsou tu velká tržiště, kde se mluví všemi světovými jazyky, rozvíjí se železnice a kromě tradičního zemědělství se ke slovu dostává i průmysl. Je to místo, kam směřuje stále víc chudých Evropanů, kteří tu doufají nalézt práci.¹

Starý přístav v Alžíru ležící na úpatí masivu Bouzareah je chráněn přístavní hrází. Do středu města odtud není daleko. Už po mnoho století tento přístav tvoří jakési předmostí Evropy. V minulosti tu přistávali piráti, teď sem směřují lodě z celé oblasti Středozemního moře. V předvečer 20. století je Alžír prosperujícím městem s velkou budoucností.

Píše se rok 1896. U rejdy kotví malá loď plující z Itálie. V podpalubí veze náklad olivového oleje a vína. Na palubě stojí hlouček lidí, dychtivě

¹ Belmondovi životopisci Jérôme Strazzula a Stéphane Leduc zdůrazňují fakt, že řada umělců Belmondovy generace měla kořeny v Itálii: Lino Ventura, Yves Montand, Dalida, Serge Reggiani atd.

hledících na břeh. Stane se Alžír jejich zemí zaslíbenou? Najdou tu nový domov?

Vysokou, statnou postavou mezi nimi dominuje mladý, ještě ani ne třicetiletý muž. Jmenuje se Paul Belmondo a v rodném Piemontsku se vyučil kovářem. Jenomže chudý kraj na úpatí Alp neskýtal mnoho pracovních příležitostí. Ani blízký Turín nepředstavoval žádnou naději. Itálii sužovala hospodářská krize a křivka nezaměstnanosti zde prudce stoupala. Všichni příbuzní zamířili raději k Eldorádu tehdejší doby: do Ameriky. Jiní mířili do severní Afriky, do Tuniska nebo dokonce až do Somálska a Etiopie. Belmondo zvolil Alžír. Proč? Měl pro to nějaký specifický důvod? Dal snad na radu své ženy, která měla pocit, že to z rodné Sicílie nebude mít tak daleko? Pro Rosinu Belmondovou byla situace o to těžší, že se narodila v rodině slavné tanečnice Fanny Cerritové, jejíž umělecká kariéra vedoucí z rodné Neapole přes Moskvu, Petrohrad, Vídeň, Londýn až do Paříže,² kde jí diváci leželi u nohou, měla být zárukou pohodlného života. Ale existence po boku pohledného kováře byla vším možným, jen ne procházkou růžovou zahradou. Odjezd do Alžíru se nakonec proměnil v nutnost.

Mladí manželé se usadili v západní části města, v rušné čtvrti Bab El Oued. Paul si tu zřídil kovářskou dílnu. A protože v Alžíru právě probíhala velká průmyslová revoluce a objevily se první stroje, z kováře se brzy stal i vyhledávaný mechanik. Díky nové profesi začal spolupracovat s alžírskými železnicemi a dostávat dlouhodobé zakázky. Manželé si konečně mohli vydechnout – jejich ekonomická i společenská situace se výrazně zlepšila. Za necelé dva roky se z nich stali typičtí *pieds noirs*.

² Fanny Cerritová (1817–1909) jeviště opustila už v roce 1854. Ve své době patřila k nejvýznamnějším romantickým baletkám Evropy a proslavila se zejména charakterními rolemi. Byla dokonce autorkou několika baletů, z nichž nejvýznamnější byla *Gemma*, napsaná na libreto Théophile Gautiera.

Tohle prapodivné pojmenování evropských usedlíků v Alžíru (zejména těch, kteří se přihlásili k francouzské národnosti), si zaslouží vysvětlení, protože se k němu hlásili jak dědeček Jeana-Paula Belmonda, tak jeho otec, ačkoliv oba měli italské předky. Termín *pieds noirs*, černé nohy, nelze vysvětlit jednoduše, neboť se nabízí několik variant. Ta nejstarší a nejpravděpodobnější pochází z počátků francouzské kolonizace, to tedy znamená někdy z roku 1830. Tehdy totiž všichni vysocí úředníci nosili cosi jako uniformu: bílou koloniální čapku, vojenskou blůzu, kalhoty a zejména charakteristické vysoké černé boty, kvůli nimž jim prý alžírští domorodci začali říkat „černé nohy“.

Historik René Sobrero uvádí ještě další dvě možná vysvětlení. Podle toho prvního vznikl termín „černé nohy“ z mnohem prozaičtějšího důvodu. V počátcích kolonizace museli francouzští dobyvatelé nejprve vysušit močály v nížině Mitidža severně od města Alžíru, aby získali novou stavební plochu. V černém a páchnoucím bahně pracovali naboso, nohavice kalhot vyhrnuté nad kolena, takže měli docela prozaicky špinavé, černé nohy. Poslední varianta je o něco romantičtější. Když první vinice začaly rodit alžírské víno, kolonisté šlapali hrozny bosýma nohama v kádích, a při tom si samozřejmě umazali nohy.³

Buď jak buď, *pieds noirs* Belmondovi se v novém domově cítili tak dobře, že necelý rok po příjezdu Rosina otěhotněla a 8. srpna 1898 povila svému manželovi prvního syna,⁴ jenž při křtu dostal podle rodinné tradice otcovo jméno Paul.

Prostředí, v němž malý Paul vyrůstal, lze bez přehánění nazvat multikulturním a multisociálním. Arabské tradice se tu mísily s evropskými,

³ *Pieds noirs* zůstali v Alžíru až do roku 1962, kdy po krvavé a nesmyslné válce získalo Alžírsko nezávislost. Během války opustilo zemi na 200 000 lidí, kteří se přihlásili k francouzské národnosti, a definitivně se vrátili do Evropy.

⁴ Druhý syn Antoine se narodil až s odstupem několika let.

prolínaly se jazyky i zvyky. Vedle berberských obchodníků zde měli své stánky italští hrnčíři, Španělé prodávali v přístavu ryby, Arabové na tržištích tkané koberce a Francouzi šili boty. „Malý Paul se životu učil v ulicích,“ napsal Belmondův životopisec Philippe Durant. „A především objevoval práci po boku svého otce. Nebyl to totiž kovář jako jiní. Dílnu otevíral časně zrána, a když se slunko chýlilo k západu, ještě zde potil krev, ale nikdy si nestěžoval. Syn pochopil, že práce je matkou všech ctností. Vzal si z toho ponaučení pro celý život a vštípil je i svým dětem. Zatímco otec vkládal celou duši do milované práce, Paul mladší sledoval zvědavým zrakem vše, co se v Bab-el-Oued šustlo. A tak se stalo, že jeho pozornost zaujali italští podomní obchodníci, kteří na přilepšenou prodávali malé sošky vlastní výroby. Chlapcova duše byla okouzlena. Líbilo se mu pozorovat otce při práci s materiálem, teď však poznal, že z toho může vzniknout i umění. Ve třinácti letech se rozhodl a bylo to rozhodnutí nezvratné: bude sochařem.“⁵

Nejsme si zcela jisti, že by celoživotní volba povolání měla tak jednoduché počátky. Robert Chazal ve své knize o Belmondovi zdůrazňuje spíš fakt, že se malý Paul inspiroval především otcovou prací. Pohled na tavící se železo musel být fascinující. V ovládnutí hmoty bylo pro chlapce s fantazií jistě něco tajemného, magického. Navíc nelze zapomenout na vliv okolí a na fascinaci africkým kontinentem, která byla společná pro všechny *pieds noirs*. Jean-Claude Brialy, jeden z blízkých přátel Jeana-Paula Belmonda, herec, jenž se rovněž stal představitelem francouzské nové vlny (narodil se v Alžíru pětatřicet let po Paulu Belmondovi), vzpomínal, jak Alžír okouzlil jeho matku: „Matka se do klimatu a života v Alžíru okamžitě zamilovala. Zvláště to tam vonělo, byla

⁵ Tuto citaci a všechny další citace z knihy Philippa Duranta *Belmondo* (Český spisovatel, Praha 1994) přeložila Kateřina Vinšová.

to směs vůní olivového oleje, rajských jablíček, mandarinek, koření, pomerančů a prachu na neasfaltovaných silnicích. Všude vládlo vlhké horko, které samozřejmě podněcovalo naši lenost. Život tam byl snadný a místo privilegované.“ A herec Michel Galabru, jehož kariéra se s kariérou Jeana-Paula několikrát prořála a jenž se narodil v sousedním Maroku, v interview pro Českou televizi řekl: „Dětství je úžasná věc, která nás všechny hrozně poznamená. Navždycky. Je to zvláštní. Vzpomínám si, že když jsme byli s Comédie Française na zájezdu v Jižní Americe, vraceli jsme se lodí a vpluli jsme do marockých vod. Země vidět nebyla, jen moře. Ale ta vůně! Jednoho důstojníka jsem se zeptal:

„Neplujeme blízko Maroka?“

„Ano,“ odpověděl, „jak jste to poznal?“

„To ta vůně!“

Byla to vůně, která provázela celé moje dětství.“

Je však pravda, že fascinace Alžírem se v sochařském díle Paula Belmonda nikdy neprojevila, ačkoliv řada jeho generačních druhů se právě africkým uměním nechala bezprostředně inspirovat, což platilo zejména o Picassovi a dalších vyznavačích kubismu. K Alžíru v budoucnu vázal Paula Belmonda spíš citový než umělecký vztah. Jako by se nevědomky ztotožňoval s tím, co o mnoho let později vyjádřil poeticky Jean-Claude Brialý: „Opíčí potok je magické místo, ukryté hluboko v údolí nedaleko Blidy v Alžíru. Aby se k němu člověk dostal, musí v autě urazit desítky kilometrů po horských silnicích. Jako dítě jsem z této vzdálenosti dostával závrať... A právě tento potok se nakonec stal metaforou mého života: překonat sám sebe, bít se, aby člověk dospěl ke světlu a duševní vyváženosti...“

Ale vraťme se k třináctiletému chlapci, který se v uličkách Alžíru učí životu a v dílně svého otce tajemství ovládnutí hmoty. Durant uvádí, že

když se otci svěřil se svým rozhodnutím stát se sochařem, otec nespustil křik a nezahrnul ho výčitkami o marnosti takového povolání. Naopak, vyrobil pro něj v dílně sochařské nástroje a od souseda kameníka přivezl kus nepotřebného kamene. Nadšený Paul se pustil do práce a za pár dnů vytesal mužskou hlavu. Poprvé okusil radost z toho, že se mu pod rukama rodí z obyčejného kamene umělecké dílo. Byl to zázrak tvorby, počátek, jehož magie je společná pro každého umělce.

Zdálo se, že budoucí cesta je definitivně narýsována, a to tím spíš, že v Alžíru existovala prosperující výtvarná škola. Chlapec měl s otcovým požehnáním jasno, stane se jejím žákem a vystuduje sochařství. Jenomže čáru přes rozpočet udělal všem rok 1914. V Evropě vypukla první světová válka a Francie se od jejího počátku stala místem, kde se začalo hrát o osudy národů. Německá armáda se převalila přes Alsasko a Lotrinsko a zamířila k Verdunu. Francie za pomoci spojenců vybudovala obrannou linii a zaklekla k zákopové válce. Nastalo drama, které do té doby nemělo na světě obdoby.

Je zajímavé, jak na vypuknutí války reagovali alžírští *pieds noirs*. Mnozí z nich nikdy ve Francii nebyli, a přesto cítili nutkavou vlastenecskou povinnost podílet se na její obraně se zbraní v ruce. Po celém Alžírsku vznikly stovky odvodních kanceláří, do nichž se hrnuly tisíce dobrovolníků. Patřil mezi ně i sedmnáctiletý Paul Belmondo, po rodičích Ital, který Francii znal jen z doslechu. „*Pieds noirs* cítili snad ještě víc než sami Francouzi, že civilizace Evropy, v níž měli jakési pomyslné kořeny, je bezprostředně ohrožena,“ napsal René Sobrero. „Zapojit se do války byla pro ně povinnost.“

A tak se mladičký Paul rozloučil s rodiči, oblékl si vojenskou uniformu, přes ramena přehodil tlumok, do ruky popadl pušku a vstoupil na loď plující do Marseille. Cíl: první linie západní fronty.

Nejtěžší boje probíhaly v letech 1915–1918 na frontové linii na řece Meuse jižně od smutně proslulého Verdunu směrem k městu Bar-le-Duc. Tady byl nasazen i 53. koloniální pluk, jemuž velel chrabrý plukovník Le Hagre. Součástí pluku byli senegalští a maroťtí střelci a jednotka alžírských dobrovolníků, k níž náležel i Paul Belmondo. Je s podivem, že v bahně zákopů, v dešti kulek a granátů a v mracích yperitu neztratil život ani své sny. Naopak. Jako kdyby se s hlavou zarytou v hlíně naučil milovat zemi, kterou doposud znal jen z knih a pro jejíž svobodu teď viděl umírat nejbližší kamarády. Francie se mu stala osudem. Objevoval „zemi dosud neznámou, Francii krvácející, Francii strádající strašlivými útrapami, jež si přesto zachovala odlesky své krásy,“ napsal Philippe Durant. „Paul ji poznal, vzplál pro ni a zamiloval si ji.“

Konce války se Paul na frontě nedočkal. Při německém útoku na francouzské pozice u Saint-Mihielu byl zasažen plynem a musel být předčasně demobilizován, byť na něm plyn našťestí nezanechal žádné trvalé následky. Pospíchal domů do Alžíru. Hlavu měl plnou prožité hrůzy, s níž šlo bojovat jen tak, že se člověk upnul k nadějím. „Ať konečně nadejde vítězný čas, milovaný čas návratu,“ napsal Guillaume Apollinaire, který své zdraví a nakonec i život také utopil v zákopech první světové války.⁶ „Dávám své naději celou budoucnost, která se třese jako světélko daleko v lese.“⁷

„Co se chystáš dělat?“ zeptal se Paula otec, když se objali na nábreží rejdy alžírského přístavu.

„Nic se nezměnilo,“ odpověděl Paul. „Chci se stát sochařem.“

⁶ Guillaume Apollinaire (1880–1918), jeden z největších francouzských básníků všech dob, byl v roce 1916 v první linii raněn střepinou granátu do pravého spánku a v pařížské nemocnici podstoupil trepanaci lebky. O dva roky později zemřel na španělskou chřipku, protože jeho organismus byl vinou zranění velmi oslabený.

⁷ *Láska, pohrádní a naděje*, překlad Adolf Kroupa (Odeon, Praha 1981).

„Dobře,“ pokýval hlavou otec, „ale jako sochař se neuživíš. Co kdybys spolu se sochařstvím studoval i architekturu?“

Historie alžírské L'École des Beaux-Arts, jejíž honosná budova dodnes stojí v parku Ziryab na bulváru Kríma Belkacema, sahá až do roku 1847, kdy se v Alžíru konal první salon malířů sdružených v Société supérieure des Beaux Arts.⁸

Kromě oborů malířství a sochařství tu mohli zájemci od počátku 20. století studovat i architekturu, což samozřejmě souviselo s překotným stavebním rozvojem hlavního města Alžíru. Paul Belmondo si obory sochařství a architekturu zapsal do indexu v roce 1918. Věděl, že otec má pravdu, protože mnohokrát spolupracoval s nejrůznějšími staviteli na úpravách fasád i interiérů, což otvíralo mladému umělci, snícimu o širším uplatnění sochařství jako moderní součásti dekorativního umění, další možnosti.

O dva roky později dostal na základě vynikajících výsledků stipendium ke studiu na prestižní pařížské L'École des Beaux-Arts. Alžír mu najednou byl malý. Dlouholetý sen se rázem stal skutečností.

PAŘÍŽ, ROK 1920.

Vzpomínky na válku zde byly ještě bezprostředně přítomné, ale město se snažilo definitivně zapomenout. Už rok se bořily staré hradby a opevnění, aby se pařížské ulice mohly svobodně nadechnout. Do břicha Paříže, proslulé tržnice Les Halles, začala z přístavu Nice přivážet Pařížanům čerstvé potraviny první letadla přistávající na letišti v Bourget.

⁸ V čele těchto aktivit bezprostředně inspirovaných pařížskými salony stál malíř Emmanuel Lauret (1809–1882), pocházející z Toulonu, jenž se v Alžíru usadil na počátku čtyřicátých let 19. století a spolu s několika dalšími (Celestin Liogier nebo Gustav-Desiré Bournichon) se stal vůdčí osobností alžírského malířství.

Stroje se staly modlou nového věku a slovo naděje se tu skloňovalo ve všech pádech. „Už nikdy!“ psali studenti Sorbonny po zdech Latinské čtvrti. V parku Monceau se pod stromy líbali milenci a v oknech už dávno chybělo zatemnění.

Samozřejmě všechny tyto změny reflektovalo i umění. Od chvíle, kdy v jedné dřevěné barabizně na Montmartru namaloval sedmadvacetiletý Pablo Picasso obraz *Slečny z Avignonu* a kdy se kubismus stal ikonou nekonformního mládí, dělo se v Paříži cosi neuchopitelného, co mělo později dostat nejrůznější pojmenování a stalo se základem mnoha uměleckých směrů.

Picasso ve svém novém montparnasském ateliéru znovu měnil styl, Modigliani stále ještě maloval labutí krky svých nádherných modelek, do Paříže se chystal sochař Alberto Giacometti a básník Tristan Tzara už pro Pařížany připravoval své dadaistické hříčky. Byl tu Cocteau, Ďagilev, Fujita, Soutine. Všude to vřelo a kypělo. Co víc by si mohl mladý začínající sochař přát?

Ale Paul Belmondo nezamířil do žádného z ateliérů na Montparnassu nebo na Montmartru, jež se staly symbolem avantgardy. Ve své umělecké tornistře nenesl maršálskou hůl moderny.

Jeho heslem byl neoklasicismus. Jean-Paul Belmondo v rozhovoru s novinářkou Véronique Pratovou v časopisu *Figaro Magazine* v roce 2007 o svém otci řekl: „Až donedávna jsme se zajímali jen o avantgardu: kubistickou revoluci, expresionismus, futurismus, zrození abstraktního umění, a to jsem určitě na mnohé směry zapomněl... Ale v současnosti také chápeme, že 20. století bylo prodchnuto klasicistním stylem, takzvaným umírněným uměním, tak charakteristickým pro Francii, v jehož rámci vznikla řada uměleckých děl. A právě na tuto tradici navázal můj otec.“

Dnes je hlavní vchod do L'École des Beaux-Arts z Bonapartovy ulice, ale v době, kdy tam nastoupil Paul Belmondo, se do „docela nevhodné a pompézní budovy“, jak napsal někdejší československý velvyslanec v Paříži Adolf Hoffmeister, vcházelo z nábřeží Malaquais. V očích malířů z avantgardních montmartreských a montparnasských ateliérů představovala L'École des Beaux-Arts všechno, co lze spojit se slovem zpátečnický a konzervativní. Nikdo ze známých malířů Monetem počínaje a Matissem konče na ní nikdy nestudoval. Ale pro Alžírana Paula Belmonda, jenž se zhlédl v dílech Antoina Bourdella⁹ či Aristida Maillola,¹⁰ znamenala pařížská škola nejvyšší vrchol, jakého mohl jako umělec dosáhnout.

Měl štěstí, protože se dostal do ateliéru sochaře Jeana Bouchera,¹¹ který mu byl blízký nejen svou monumentální tvorbou, ale také tím, že i on bojoval v zákopech první světové války jako seržant pěchoty a řadu svých děl věnoval padlým druhům.

Rozhodující význam pro Belmonda však mělo setkání s Charlesem Despiauem.¹² Spojovala je láska k Rodinovi,¹³ jehož odkaz se projevil později v Belmondově díle, zejména při zpracování bílého mramoru a v jeho sedících aktech. Belmondo se Despiauovi bezmezně

⁹ Antoine Bourdelle (1861–1929), významný sochař, žák Rodinův, který získal světovou proslulost zejména monumentální tvorbou. Známy je např. jeho *Herakles s lukem* či pomník Adama Mickiewicze. Bourdellův ateliér na Montparnassu, v ulici pojmenované po něm, je jedním z nejzachovalejších sochařských ateliérů vůbec a přináší dokonalé svědectví o sochařském umění na přelomu 19. a 20. století.

¹⁰ Aristide Maillol (1861–1944), francouzský sochař, který je považován za bezprostředního předchůdce moderní sochařské tvorby. Jeho sochy jsou dodnes součástí výzdoby Tuilerijských zahrad.

¹¹ Jean Boucher (1870–1939), sochař, žák zakladatele francouzské sochařské školy Alexandra Falguièra. Na L'École des Beaux-Arts byl profesorem od roku 1918.

¹² Charles Despiau (1874–1946), Rodinův žák, známý především svou portrétní tvorbou.

¹³ Auguste Rodin (1840–1917) je obecně považován za jednoho z největších sochařů historie umění. Jeho dílo bezprostředně inspirované Michelanelem ovlivnilo celé generace sochařů na celém světě. Hojně navštěvované Rodinovo muzeum v Paříži patří ke skvostům světového sochařství.

obdivoval a celý život ho považoval za svého učitele. Fascinoval ho rozsah Despiauových vědomostí a především lehkost, s níž dokázal zpracovávat sochařský materiál. Mezi těmito muži se vyvinulo celoživotní přátelství.

Kromě přednášek o architektuře, které Paul navštěvoval po večerech, mu studia na L'École des Beaux-Arts přinesla další významnou věc, která ovlivnila celý jeho život. Všichni Belmondovi životopisci popisují událost shodně. Jednoho krásného dne si Paula všimla jedna studentka malířství. Jmenovala se Madeleine Reinaud-Richardová, byla nadanou kreslířkou a šikovně se oháněla uhlem. Věděla, že mladík je trochu zakřiknutý a že kromě své práce nemá oči pro nic jiného. A tak se rozhodla použít lest. Požádala ho, zda by ho směla portrétovat. Paul po jistém váhání souhlasil. Během sezení mezi nimi přeskočila jiskra. Chodili spolu několik měsíců a v roce 1930 se vzali. Byla to láska na celý život.

V té době už měl Paul za sebou první velké sochařské úspěchy. Nikdy se sice neodklonil od klasicismu, ale šel na to po svém. Jeho akty a portréty byly harmonické a měly rodinovsky čisté linie. Brzy si získaly své obdivovatele, takže už v roce 1926 byl poctěn dvěma prestižními cenami: Prix de Rome, Římskou cenou,¹⁴ a Prix Blumenthal, Blumenthalovou cenou.¹⁵ Objednávky se jen hrnuly a zaručovaly trvalejší příjem, takže Paul byl nucen hledat vlastní ateliér. Našel ho v bývalých stájích na avenue Denfert-Rochereau v těsném sousedství pařížské

¹⁴ Adolf Hoffmeister se v knize *Paříž a okolí* o Prix de Rome vyjadřuje velmi pohrdavě: „Ale největší umělci Francie, ti, co ověnčili Pařížskou školu – École de Paris – vavříny své slávy, nedostali ani jeden Římskou cenu akademie výtvarných umění. Slávu si musí umělec tvrdě vybojovat proti většinovému názoru a proti oficiálnímu názoru pohodlné vrstvy představitelů překonaných, přežívajících tvůrčích pokusů, pro kteréžto pány je pokrok vyjádřen přírůstkem na jejich platu či důchodovém základu a stužkou vyznamenání.“

¹⁵ V roce 1936 se k tomu připojila ještě Grand prix de la ville Paris, Velká cena města Paříže.

Observatoře.¹⁶ Ateliér to nebyl nijak velký, vešlo se do něj prý najednou sotva deset lidí. Stěny byly pokryty citáty italských sochařů a na čestném místě trůnila busta Leonarda da Vinci.

Paul Belmondo tu trávil většinu času. Jak uvádějí Jérôme Strazzula a Stéphane Leduc, často o svém díle pochyboval. Neustále u sebe nosil malý zápisníček, do něhož si dělal poznámky nebo nákresy. Rodinných příslušníků se mnohokrát vyptával na jejich názory a několikrát se mu stalo, že rozbil sochu, která se mu nelíbila, přestože manželka a děti proti tomu vehementně protestovaly.

Jean-Paul později prohlásil, že se v otcově ateliéru naučil víc věcí než ve všech školách, které kdy navštěvoval: „Jeho dílo je uklidňující ve své nevinnosti i smyslnosti. Nejvíc mě vždycky zasáhl čistotou duše. Jako umělec zůstal mladý po celý život. A hlavně velmi spontánní. Myslím, že to bylo díky jeho otevřené povaze. Můj otec mě nikdy nepřestal překvapovat.“

Charakteristická je příhoda, která se odehrála ke konci života Paula Belmonda. Jean-Paul líčí, jak jednoho dne zastihl otce, jak si bere kabát a chystá se odejít.

Synovi to bylo divné, protože venku pršelo, foukal vítr a vůbec panovalo nevlídné počasí.

„Kam jdeš?“ zeptal se Jean-Paul.

„Do Louvru,“ odpověděl lakonicky otec.

„Ale co tam budeš dělat?“

„Chci se něco naučit!“

A Jean-Paul s obdivem dodává: „A to mu bylo 84 let!“

¹⁶ Dnes tento ateliér už neexistuje a na jeho místě byly zřízeny laboratoře Observatoře. Když na konci devadesátých let 20. století hledali sourozenci Belmondovi místo, kde by mohli zřídit otcovo muzeum, našli ho v zámku na pařížském předměstí Boulogne-Billancourt. Dnes je tam vystavena většina dochovaných děl Paula Belmonda.

Novomanželé Belmondovi si po svatbě v roce 1930 našli byt ve vile Saint-Jacques nedaleko náměstí Denfert-Rochereau, poblíž Paulova ateliéru. Madelaine se rozhodla obětovat manželovi a budoucí rodině slibně se rozvíjející malířskou kariéru. 24. října 1931 se Paulovi a Madeleine Belmondovým narodil syn Alain-Paul.

„Italská tradice opět ovlivnila výběr křestního jména,“ napsali Strazula a Leduc. „Tři generace se narodily ve třech různých zemích, v Itálii, Alžírsku a Francii, ale uchovaly si tradice zaručující jejich identitu.“

Tato skutečnost platila i v případě druhorozeného syna. V neděli 9. dubna 1933 v devět hodin ráno přišel v porodnici v Neuilly-sur-Seine¹⁷ na bulváru Victora Huga na svět jejich druhý syn, jenž při křtu dostal jméno Jean-Paul a po kmotru Charlesovi Despiauvovi ještě třetí jméno Charles.

Byt ve vile Saint-Jacques byl najednou pro rozrůstající se rodinu malý. A tak se v roce 1938 všichni přestěhovali do pátého patra domu číslo 4 v ulici Victora Considéranta, kde měli k dispozici čtyři místnosti: jídelnu, ložnici a dva dětské pokoje. A tady žili manželé Belmondovi až do smrti.

ČTVRT KOLEM NÁMĚSTÍ DENFERT-ROCHEREAU, v níž budoucí herec prožil dětství, připomínala na konci třicátých let 20. století ospalé provinční městečko. V životě Paříže nesehrálo zdejší okolí žádnou významnější roli. Až do 17. století se zde těžil vápenec a nacházely se tu jak povrchové, tak hlubinné doly, jež se staly součástí budoucích katakomb.¹⁸ Náměstí

¹⁷ Zní to venkovsky, ale Neuilly-sur-Seine je dnes prakticky součástí Paříže a nachází se nedaleko Champs-Élysées a Vítězného oblouku.

¹⁸ Pařížské podzemí je „podminováno“ v rozloze 700 hektarů, což tvoří celou jednu desetinu rozlohy města. Podzemím vedlo více než 300 kilometrů chodeb, z nichž celých 69 kilometrů se nachází právě pod touto částí 14. *arrondissementu*.

Denfert-Rochereau ve své nynější podobě vzniklo až v roce 1789. Zdejší slavná socha Belfortský lev, odlitá z bronzu sochařem Frédericem Augustem Bartholdim na počest obránců Belfortu,¹⁹ stojí v jeho centru teprve od roku 1880. Ulice Victora Considéranta, která do náměstí ústí (dostala jméno po francouzském ekonomovi a politikovi), byla dokončena až v roce 1892. Když se sem nastěhovala rodina Belmondových, její historie netrvala ani padesát let.

Počátek Belmondova dětství připomínal venkovskou idylu. Auta se tu objevovala jen zřídka a ulice byly liduprázdné, protože z centra města sem zavítal jen málokdo. Ještě na počátku 20. století se v okolí nacházely stáje pro koně a kůlny, v nichž parkovaly kočáry a bryčky. Rozdíl mezi zdejší čtvrtí a nedalekým Montparnassem, kam se po první světové válce přesunula z Montmartru a dalších čtvrtí většina moderních umělců, byl markantní. Hranici tvořil bulvár Montparnasse a křižovatka nad Lucemburskými zahradami, kde se nacházela a dodnes nachází jedna z nejoblíbenějších bohémských montparnasských hospod Closerie des Lilas. Ale ozvěny bohémského života doléhaly k náměstí Denfert-Rochereau jen velmi zřídka a v životě rodiny neza nechaly žádné stopy.

Matka chodila každý čtvrtek s oběma chlapci do nedalekého parku u Observatoře nebo do sousedních Lucemburských zahrad, kde (jak píše Durant) se mohli do sytosti vydovářet. Cestou se většinou stavovali v otcově ateliéru. „Paul synům pokojně vykládal o své práci, jako kdyby mluvil k dospělým. Jean-Paul a Alain okouzleně hleděli, jak otec zpracovává sochařskou hlinu, jak z beztvare hmoty dokáže s nesmírnou

¹⁹ Město Belfort se nachází v Lotrinsku. Od prosince 1870 do února 1871 tu francouzská posádka, v jejímž čele stál plukovník Pierre Denfert-Rochereau, odolávala celých 103 dnů útokům pruské armády.

jemností vymodelovat tvář či postavu. Nejmladšího Belmonda uchvačovala také otcova úžasná vlídnost. Nikdy na sobě nedal znát, že by ho rušili, ani když byl uprostřed pilné práce.“

Ačkoliv byl Paul Belmondo velmi zručný portrétista a vytvořil busty řady svých přátel, podobu svého mladšího syna zachytil pouze jednou. V kudrnatém chlapci s jemným obličejem lze Belmondův charakteristický výraz rozeznat jen stěží. Zato si dovedeme představit okolnosti, za kterých Paul synovu bustu vytvářel. Šestiletý Jean-Paul totiž nevydržel chvíli na místě. Otci se upřímně obdivoval, ale pózování v ateliéru ho vůbec nebavilo. Poskakoval, protahoval se, šklebil a mával rukama, takže sezení se protahovalo a nakonec trvalo s přestávkami víc než měsíc. Jako dospělý pak celý život litoval, že nebyl trpělivější a že podobných chvil neprožil s otcem víc.

S matkou, kterou chlapci nesmírně milovali, prožívali jiná dobrodružství. Madeleine měla totiž kromě vztahu k malířství ještě jednu velkou lásku, a sice cirkus, do něhož s dětmi často, hlavně o Vánocích, chodívala. Tady se zrodil první z velkých snů Jeana-Paula: stát se klaunem. Cítil spříznění s muži, kteří dokázali zamaskovat city a prezentovat je humoristickou formou divákům. Všichni ti bíle nalíčení „augusti“ ho fascinovali. Líbily se mu jejich akrobatické kousky a schopnost vypointovat gag. Chtěl se stát jedním z nich. Tento sen sice nikdy v podstatě nerealizoval, ale jeho stopy lze najít v jeho způsobu hraní. Vzpomínka na cirkusové klauny mu bránila považovat herectví za seriózní zaměstnání a nedovolila mu brát se vážně. Nikdy sám sebe nijak nevyvyšoval. Na lekci klaunství nezapomněl a okouzlení cirkusem mu zůstalo napořád. „I v nejsložitějších životních situacích,“ napsali Strazzula a Leduc, „si uvědomoval, že musí dávat veškeré lidské síly do služeb těm, kteří se na něj přišli podívat. Že si zaslouží jeho sympatie.“

V nejranějším dětství se také vytvořilo pouto se starším bratrem, které se postupem času jen utužovalo. V roce 1963, kdy Jeanu-Paulovi bylo pouhých třicet let a už se stal ikonou nové vlny, sepsal pro knižní edici *Ti, o nichž se mluví Desatero nadějí aneb Desatero přikázání*. V *přikázání* číslo 2 o svém bratrovi napsal:

„Doufám, že můj straší bratr Alain brzy najde vlastní cestu. Alain mě v mnohém převyšuje. Je inteligentní a pracovitý. Začal studovat na inženýra, ale kvůli lásce k jedné dívce studia opustil a následoval ji do Alžíru. Tam si vydobyl dobrou pozici v petrolejářském průmyslu, ale zaskočil ho můj vzestup. Film ho zajímal. Chtěl si na něm udělat jméno. Poradil jsem mu, aby se vzdal veškerých nadějí, že se stane hercem, a aby vstoupil do technických složek. Protože je velice podnikavý a uprostřed Sahary vám sežene křeslo z doby Ludvíka XVI., zařídil jsem, aby ho přijali do jednoho štábu jako asistenta produkce. Odmítl to a přijal roli kněze ve filmu *Panny* režiséra Jeana-Pierra Mockyho. Jsem přesvědčen, že by se rychle stal talentovaným produkčním.

Alain se ode mne liší tak, jako by patřil do jiné rodiny. Měří metr šedesát. Je starší o dva roky než já a vypadá o deset let mladší.

Možná má u děvčat třikrát menší úspěch než já, ale protože je třikrát aktivnější, je donem Juanem naší rodiny. Před časem mu začínající herečky propíchaly pneumatiky u auta, aby se mu pomstily, že je neobradil do filmu *Kypící Paříž*, kde pracoval jako produkční. Od té doby už necítí k herečkám tak vřelý vztah!!! Za dvacet let se bude podobat otci, po němž zdědil postavu i tloušťku. A může se mu podobat také morálními vlastnostmi!“

Bezstarostné dětství pro Jeana-Paula skončilo okamžikem, kdy nastoupil do školy. První třída na něj čekala ve škole v sousední ulici Denfert-Rochereau. Měl to sem pár kroků, ale cesta mu pokaždé trvala věč-

nost, protože učení mu od prvního okamžiku nevonělo. Naučil se sice číst a psát, ale zároveň „se předvedl jako ten největší výtržník, schopný rozdovářet celou třídu až k nepopsatelné vřavě,“ napsal Philippe Durant. „Výtržník však neznamenal lajdák. Jean-Paul Belmondo vždycky dokázal projít s natolik slušným prospěchem, aby se rodiče neznepokojovali.“

Ve škole si malý Belmondo navíc ověřil dvě věci. Že je vůdčí typ a že dokáže kamarády manipulovat. Obojí se mu v herecké profesi náramně hodilo, ačkoliv svých schopností později nevyužíval k páchání tolika lumpáren jako ve škole. Ale schopnost udělat si legraci z druhých i sám ze sebe, mu zůstala celý život. Všichni, kdo s Belmondem kdy natáčeli, se stali více či méně terčem jeho nejrůznějších šprýmů a vtípků, které neměly daleko ke klukovskému řádění. Ne všichni to snášeli – příkladem byla třeba Marlène Jobertová během natáčení filmu *Manželé z roku II* –, ale nikdo nemohl Belmondovi upřít vitalitu a smysl pro humor.

Škola však podobné výstřelky nepodporuje, zvlášť pokud jde o školu s přísnými křesťanskými a morálními zásadami, a taková Alsaská škola ve čtvrti Denfert-Rochereau byla. Zápisu do této prestižní školy ovšem předcházely dramatické události spojené s vyhlášením druhé světové války.

Historie nám předkládá, že po přepadení Polska vyhlásila Francie 6. září 1939 válku Německu. Zpočátku se zdánlivě nic nedělo. Francouzská armáda se krčila za Maginotovou linií na Rýně a cítila se v bezpečí. Byla vyhlášena mobilizace a všude se promítaly vlastenecké filmy a pěly vlastenecké písně. Jenomže pak přišel 10. květen 1940, Němci porušili neutralitu Belgie, Nizozemska a Lucemburska, obešli Maginotovu linii a od severu vpadli do překvapené a poněkud lehkomyšlně se chovající

Francie. Během několika týdnů se pod drtivou silou Guderianových tanků francouzská obrana zhroutila a už 25. června podepsal maršál Pétain kapitulaci.

Jak víme, Paul Belmondo měl s válkou bohatou zkušenost. Věděl, že v jeho jedenačtyřiceti letech se ho první mobilizační vlna týkat nebude, proto dál pokračoval v práci. Když však Němci překročili u Sedanu francouzské hranice, zvítězil v něm instinkt bývalého vojáka a začal se zcela přirozeně obávat o bezpečí své rodiny. Odvezl manželku i děti do venkovského domu v Clairefontaine, který krátce předtím koupil, a sám se vrátil do Paříže, kde se později dočkal povolávacího rozkazu.

Vesnice Clairefontaine se nachází asi padesát kilometrů od centra hlavního města nedaleko Rambouillet. Dnes je to zástavba táhnoucí se nepřerušovaně prakticky až do Paříže, ale v roce 1941 tu byl pravý venkov. V roce 1946 nežilo v Rambouillet ani 8000 obyvatel, zatímco dnes dosahuje jejich počet 30 000.

Madeleine musela přizpůsobit život rodiny venkovským podmínkám.

„Na prvním místě bylo potřeba zajistit potraviny,“ napsal Durant. „Naštěstí se po okolních statcích ještě našly takové poklady jako maso, zelenina, mléko, máslo nebo ovoce. Paní Belmondová pravidelně objížděla na kole desítky kilometrů ‚po nákupech‘. Občas posílala svého nejmladšího pro nějaké ovoce. Jenomže náš milý Jean-Paul si dával na čas a vracel se s košíkem poloprázdným: cestou toho polovinu spořádal!“

Rok 1942 přinesl jakés takés uklidnění. Život v hlavním městě se vrátil do starých kolejí. V kinech se promítaly nové filmy, do divadel a do kabaretů se každý večer hrnuli diváci a hospody byly plné. Paříž jako by chtěla zapomenout, jako by chtěla zavřít oči nad tím, co se dělo v okolním světě. Byl to samozřejmě pochybný klid věstící bouři, ale přinášející

do jisté míry návrat tradičních hodnot. Stejně se chovala i většina francouzských umělců. Herci natáčeli filmy v německých koprodukcích,²⁰ zpěváci vystupovali na koncertech pro německé vojáky²¹ a spisovatelé se zúčastňovali večírků pořádaných německou honorací.²² Kontroverzního činu se dopustil i Paul Belmondo, jenž v listopadu roku 1941 přijal pozvání říšského ministra propagandy Goebbelse a spolu s dalšími malíři a sochaři, mezi nimiž byli například Charles Despiau, Henri Bouchard nebo představitelé moderny Maurice de Vlaminck nebo André Derain,²³ se vydal do říše na návštěvu německých uměleckých kruhů a ateliérů německých výtvarníků. Po válce bylo konstatováno, že jejich chování sice sloužilo nacistické propagandě, ale nemělo politické důvody, a tudíž nikdo z delegace nebyl za tento čin „popotahován“ či dokonce obviněn z kolaborace.

Cesta do Německa a všeobecné zklidnění vnitropolitické situace²⁴ zřejmě způsobily, že Paul přivezl rodinu zpátky do Paříže, přestože v roce 1942 už hrozilo spojenecké bombardování.²⁵ Jean-Paul vzpomíná, že „při poplachu všichni utíkali do stanice metra Denfert-Rochereau, protože je hodně hluboko. Scházela se tu celá čtvrť a všichni klábosili, protože tady se znal každý s každým.“

²⁰ V Paříži dokonce vznikla německá producentská společnost Continental, se kterou, až na malé výjimky, spolupracovala většina francouzských herců a režisérů, kteří neodešli do emigrace.

²¹ Známy je například koncert Tina Rossiho pro wehrmacht.

²² V tomto smyslu snad nejdál došli spisovatel Marcel Pagnol a dramatik Sacha Guitry, kteří byli po válce obviněni z kolaborace.

²³ Impresionista a fauvista Maurice de Vlaminck (1876–1958) patřil i přes rozdílnost názorů k blízkým přátelům Paula Belmonda a často za ním chodil i do jeho ateliéru. Kubistický malíř André Derain (1880–1954) se s Belmondem příliš nestýkal a patřil spíše k okruhu Pabla Picassa. Po válce byl na rozdíl od Belmonda z kolaborace obviněn.

²⁴ Zklidnění to bylo vskutku relativní. V červenci 1942 bylo např. pozatýkáno a posláno do koncentračních táborů 13 000 Židů.

²⁵ K prvnímu skutečně velkému bombardování Paříže spojeneckým letectvem došlo až 3. září 1943. Vyžádalo si 450 mrtvých.

S návratem do bytu v ulici Victora Considéranta čekala na Jeana-Paula opět školní lavice. Alsaská škola založená alsaskými uprchlíky v mont-parnasské ulici Notre-Dame-des-Champs číslo 109 krátce po porážce Alsaska u Sedanu v roce 1870, patřila svou tradicí k nejprestižnějším v celé Paříži.²⁶ Podle toho to tam také vypadalo. Přísně se dbalo na do-držování kázně a na plnění všech školních povinností. Jean-Paul nastoupil do třetí třídy a jeho třídním učitelem se stal jistý Josset, jenž byl naprosto vzorovým představitelem tehdejšího zkostnatělého francouzského školství. Něco takového muselo samozřejmě neposedného Jeana-Paula přímo vybízet k lumpárnám. „Vyučování nechávalo Belmonda chladným, vyžíval se jedině o přestávkách, kdy jako náruživý sportovec pořádal cyklistické závody, utkání v kopané či zápasy v boxu, často zakončené všeobecnou pranicí.“

Otec o svém druhorozeném synovi později prohlásil, že se choval jako lump schválně, protože už tehdy byl vynikajícím hercem. O jeho slovech však lze vážně pochybovat.

Belmondova docházka do Alsaské školy skončila neslavně. Na prázdniny odjela celá rodina opět do Clairefontaine a do Paříže se vrátila až v lednu 1944, ale Jean-Paul znovu nastoupil do své původní třídy. Jenomže se choval a učil tak, že ho 29. května 1944 odtud vyloučili. Jak uvádějí Belmondovi životopisci, v úředních záznamech školy sice stojí, že „odjel na prázdniny“, ale v podstatě šlo o obyčejný vyhazov.

Jeho vzdělání tak dostalo další trhlinu. Neměla být však poslední.

Konec války zastihl rodinu na venkově. Avšak Clairefontaine žádný mírumilovný přístav nepředstavovalo. Na rozdíl od okolních oblastí,

²⁶ Alsaská škola založená v rue Notre-Dame-des-Champs v roce 1874 pořád ještě existuje a pořád patří k nejprestižnějším privátním školám v Paříži. Kromě Belmonda v ní s mnohem většími úspěchy studovali třeba význačný spisovatel André Gide nebo herci Michel Piccoli a Nathalie Bayeová.

kde proběhlo osvobození takřka bez boje, se v okolí Rambouillet zuřivě bojovalo, protože nedaleko se nacházela obrovská vodárna, kterou spojenci využívali jako orientační bod při náletech na Berlín. Němci si toho všimli a posílili zdejší jednotky protiletadlového dělostřelectva, takže tu neustále duněla střelba. „Zažili jsme hodně vzdušných bitev, nad krajem přelétala spousta letadel: spojenecké letouny směřující do Německa a německé útočící na létající pevnosti. Proto tu bylo v rambouilletských lesích tolik spadlých letadel... Jednou jsme se chystali jít s mámou do sklepa, do kterého se vcházelo zvenčí, a přesně v okamžiku, kdy jsem otevřel domovní dveře, uviděl jsem letadlo, jak letí přímo na náš dům a jak na nás začíná střílet. Máma dodnes vypráví, že jsem řval jako tur dobrou čtvrt hodinu. Pořád vidím pilotovu hlavu v letadle řítícím se na nás. Byl to americký stroj...“

Úplný konec války mohl mít pro Belmondovi tragickou dohru. Do domu totiž vtrhli ustupující němečtí vojáci a žádali jídlo a pití. Madeleine neztratila rozvahu, ačkoliv ve sklepe ukrývala dva židovské uprchlíky, a s Němci si poradila.

„Matka měla neuvěřitelnou kuráž,“ napsal Jean-Paul mnohem později. „Přitom dům stál na samotě u lesa, máma byla těhotná, starala se o dva malé kluky, a přesto se nebála ukrývat lidi ve sklepe. Byla už taková.“

Obdivem a láskou k matce ostatně oba chlapci nešetřili celý život. Když se v roce 1986 zeptal známý televizní komentátor Yves Mourousi Jeana-Paula, jak by definoval slovo štěstí, tehdy triapadesátiletý herec odpověděl: „Největší štěstí je být s mou matkou. Brát ji s sebou na cesty. To ji dělá šťastnou a jsou to nejdůležitější věci v životě. Štěstí mé matky je rovněž mým štěstím. Jsem šťastný, že je tu pořád se mnou, že mi radí, posiluje mě a chodí na večeri s mými přáteli.“

Po osvobození Paříže se Madeleine a chlapci šťastně sešli v pařížském bytě s otcem Paulem, který se nakonec dostal do německého zajetí a rodina o něm dlouho neměla žádné zprávy.

Život se pomalu navracel do starých kolejí. Vzpomínky na válku definitivně vymazalo datum 6. ledna 1945, kdy se Belmondovým narodila dcera Muriel. „Pro Alaina a Jeana-Paula byl příchod sestřičky na svět nevyčerpatelným zdrojem radosti,“ popisuje celou událost Durant. „Pozorovali ji, poslouchali její broukání a pokaždé se málem poprali, kdo poveze kočárek. Čtvrteční odpoledne v Lucemburských zahradách pořádali bratři závody s jinými dětmi, které měly také sourozence v kočárku. V některých ostře řezaných zatačkách se Muriel asi divila, proč to s ní tak hází...“

Zatímco bratr Alain bude provázet Jeana-Paula prakticky celou jeho kariérou, a v případě divadla Varietés se dokonce stane jeho obchodním partnerem, Muriel prožila život jaksí ve stínu obou bratrů, i když i ona se stala umělkyní. Po prababičce totiž zdědila taneční talent, vystudovala pařížskou taneční konzervatoř, do níž se nakonec přes působení v nejrůznějších baletních souborech a uskupeních vrátila jako profesorka klasického baletu. Alain i Jean-Paul nad mladší sestřičkou celý život drželi ochrannou ruku a nikdy na ni nezapomněli.

V už zmiňovaném *Desateru nadějí* o Muriel Jean-Paul Belmondo láskyplně napsal: „Přeji si, aby moje sestra udělala kariéru jako baletka, protože si to zaslouží. Já se v baletním umění moc nevyznám, ale vím, že její láska je hluboká a upřímná. Miluje balet stejně, jako já miluji herectví. Muriel se mi v mnohém podobá, je prostá a bezstarostná. Neobléká se hezky proto, aby na někoho udělala dojem, přesto je elegantní, a přitom peníze nerozhazuje. K tanci ji přivedla naše matka. Chtěla mít dceru baletkou, jako si jiné rodiny přejí mít syna vojákem nebo knězem.

Doufám, že nebude příliš trpět tím, že nese stejné jméno jako já, ač by jí mohlo pomoci rychleji se prosadit. Jsem si ostatně jist, že by se na tuto cestu vydala sama, bez mé podpory, jako dospělá žena, což si jen obtížně připouštím, protože Muriel pro mě navždy zůstane mojí malou sestřičkou. Nedovedu si představit, jak ji objímá nějaký muž a jak se s ním pusinkuje, i když už na to má věk. Je zvláštní, jak bratři mohou na své sestry žárlit! Co si počnu já, až bude mým dcerám, Patricii a Florence, dvacet?“

JE 21. ZÁŘÍ 1948, NOC, ČTVRT NA JEDENÁCT NEWYORSKÉHO ČASU.

Na Roosveltově stadionu na Palissade Avenue v New Yorku právě nastupují do boxerského ringu Američan Tony Zale a dvaatřicetiletý Francouz marockého původu Marcel Cerdan, aby vybojovali zápas o titul mistra světa ve střední váze.

O necelou hodinu později. Jedenácté kolo. Cerdan zasahuje Zaleho levým hákem. Zale se zapotáčí a pověsí se na provazy. Následují dva těžké údery levačkou do obličeje. Zale klesá na kolena. Ozve se gong a sudí pomáhá odvádět otřeseného amerického boxera do jeho rohu. Je konec. „The Frenchman is champion of the world,“ oznamuje hlasatel.

„Vyhrál jsi, Marceli!“ křičí Edith Piaf, která sedí mezi diváky, napjatě sleduje každý pohyb svého miláčka a nakonec pláče štěstím.²⁷

„Prožíval jsem ten zápas jako všichni Francouzi té doby,“ vzpomínal na atmosféru tohoto okamžiku Jean-Paul Belmondo. „Dneska na tom

²⁷ Edithino štěstí netrvalo dlouho. V červnu 1949 prohrál v Detroitu Marcel Cerdan boj o obhajobu titulu mistra světa s Jakem LaMottou. Odveta byla stanovena na 2. prosince, ale v noci z 27. na 28. října narazilo letadlo Lockheed Constellation letící na lince Paříž – New York na vrchol hory Sao Miguel na Azorských ostrovech. Všech 48 cestujících a členů posádky zahynulo. Marcel Cerdan, který letěl z tréninku za Edith Piaf, byl mezi nimi.

samozřejmě nic není, když evropský boxer zápasí v Americe, ale tenkrát to byla událost. Cerdan musel vybojovat strašně těžké zápasy, kdy jen tak tak že nešel k zemi, ale měl úžasnou vůli a nakonec vyhrál. Všichni jsme dychtivě očekávali den, kdy se postaví proti Zaleovi. Bydlel jsem tenkrát u rodičů na Denfert-Rochereau a v celém domě byly všechny radiopřijmače zapnuté. Nikdo nespál, byly dvě v noci. Pamatuju se, jak šel Zale k zemi a celý barák se otrásl, protože všichni vyskočili a zařvali hurá!“

Jeanu-Paulovi bylo v té době patnáct. Nejvyšší čas rozhodnout o budoucnosti.

Stanu se boxerem! říkal si v duchu a s uchem přitisknutým k rádiu bezděčně svíral pěsti v okamžiku, kdy celá Francie Cerdanovi aplaudovala.

Následující den pospíchal do boxerského Avia Clubu v ulici Reného Boulangeru u Svatomartinské brány, kam kdysi chodíval i legendární mistr světa v polotěžké váze Georges Carpentier.²⁸ Belmondo byl zařazen do kategorie welterové váhy a s nadšením začal trénovat.

Volba to nebyla nijak náhodná. Jedině sport totiž Belmondovi ve škole šel. Matematika? Francouzština? Hodiny nudy a většinou také známky odpovídající realitě.²⁹

Ale o přestávkách? Cyklistika, box, fotbal. Ve škole Henriho Barbusse, kam nastoupil po skončení války a po svém vyhazovu z Alsaské školy, získal opět pověst lajdáka. „Je nestálý, roztržitý a není nadaný intelektuálně, jen na manuální práci,“ znělo nemilosrdné hodnocení.

²⁸ Původní prostory Avia Clubu už neexistují, ale Avia Club funguje i dnes. Mladí boxeři sem chodí trénovat do sálu nazvaném po Jeanu-Paulu Belmondovi. Georges Carpentier (1894–1975) se stal mistrem světa v polotěžké váze v roce 1920. O rok později prohrál zápas o titul mistra světa v těžké váze se slavným Jackem Dempseyem.

²⁹ Píšeme-li známky, není to tak docela pravda, protože ve francouzských školách nejsou žáci a studenti známkováni, ale seřazováni do pořadí od nejlepšího k nejhoršímu.

Rodiče byli zoufalí a trpělivě ho přihlašovali do dalších škol. Lumpárna střídala lumpárnu. Během pobytu v Pascalově gymnáziu v XVI. *arrondissementu* zorganizoval Belmondo v Bouloňském lesíku bitku proti znepráteleným studentům gymnázia Janson-de-Sailly. Výsledek? Přeražený nos, který se později stal tak slavným.

Jednotlivými ročníky prolézal doslova s odřenýma ušima, takže maturita nepřipadala v úvahu. Matce sice vyprávěl, že chodí do školy, ale ve skutečnosti mířil na druhý konec města do tělocvičny Avion Clubu a snil o tom, že se stane druhým Cerdanem. Měl sice tvrdý úder a výhodu vysoké postavy, ale jeho první krůčky v ringu nebyly moc úspěšné. Ve Vitry, kde nastoupil k prvnímu zápasu, se mu diváci posmívali. Dostal několik nepříliš lichotivých přezdívek: Velký párek, Kobylka, Pavouk.

Schytal víc ran, než rozdal, ale nevzdal se. Boxoval, jako by se měl vzápětí stát mistrem světa. Tahle posedlost či vytrvalost bude charakteristická pro celý jeho život. V boxerském klubu našel díky tomu řadu přátel, na které nikdy nezapomněl a kteří ho provázeli po celý život. Tím prvním byl budoucí mistr Francie ve welterové váze Maurice Auzel,³⁰ tím druhým Dominique Zardi,³¹ s nímž Belmonda spojovala navíc i láska k filmu. Nerozlučná trojice vytloukala bary v okolí Svatomartinské brány, vysedávala v kině Cinévog u nádraží Saint-Lazare a nechyběla ani na žádném významnějším boxerském zápasu v Paláci sportu či v sále na avenue Wagram.

„Přátelé, které Belmondo v Avia Clubu a jeho okolí získal, nepocházeli ze zámožných rodin, ale z předměstských dělnických čtvrtí a pokračje

³⁰ Maurice Auzel (1932–1995) se stal mistrem Francie poprvé v roce 1959 a několikrát tento titul obhájil. Zahrál si v osmi Belmondových filmech, např. v *Profesionálovi* či v *Samotáři*.

³¹ Dominique Zardi (1930) je pozoruhodný muž. V malých rolích se mihl ve více než 300 filmech (zajímavé je, že v obsazení Belmondových filmů se kromě *Bláznivého Petříčka* a *Nejstaršího Ferchauxe* neobjevil), napsal řadu populárních románů, dokonce skládal filmovou hudbu.

podsvětí,“ napsal Durant. „Ale Jean-Paul měl odjakživa neuvěřitelnou schopnost proniknout do jakéhokoliv prostředí.“

Ano, tohle je důležité. Belmondovou školou nebyly lavice prestižních lyceí či gymnázií, ale obyčejná pařížská ulice. Na hereckou kariéru se nepřipravoval z učebnic, a kromě genetického odkazu rodičů neměl intelektuální zázemí.

Studovnou mu nebyly klenuté sály knihoven, ale obyčejné pařížské hospody. „Myslím, že francouzské hospody jsou výjimečnou školou. Je úžasné, co člověk může během několika hodin v hospodě vidět,“ řekl Jean-Paul v jednom ze svých interview. „Pro herce je to něco naprosto mimořádného. Existují dialogy, které jsem slyšel v hospodě a po patnácti letech jsem je použil ve filmu! Myšlenky a vzhled lidí, které jsem tam viděl a slyšel, nemohlo nahradit nic, když jsem později interpretoval své postavy.“

Na tuto okolnost nesmíme zapomenout, až budeme hledat důvody jeho úspěchu. Belmondo není hercem typu Jeana Maraise nebo Jeana-Clauda Brialyho, typu intelektuála odkojeného moderní literaturou a avantgardní poezií. Je to Gavroche³² pařížských ulic, spíš uličník z předměstí než hoch v nažehlené uniformě prestižní školy. Proto se s ním ostatně tolik diváků dokázalo ztotožnit.

„Profesi herectví se člověk neučí na konzervatoři, ale na ulici. Musíte se umět dívat kolem sebe, to vždycky říkávali staří herci. A myslím, že je to naprosto přesné. V začátcích jsem se pořád toulal po ulicích. Je šílené, že jsem dokázal obejít Paříž pěšky. A z toho, co jsem viděl kolem sebe, jsem se učil. Když jsem se učil nějakou divadelní roli, chodil jsem v noci po ulicích a přehrával jsem si ji. Toulal jsem se po bulvárech, nábřežích, všude. Vzpomínám si, že v den, kdy jsem skládal zkoušky na

³² Chlapec Gavroche je jedním z hrdinů Hugových *Bídníků*.

konzervatoř, šel jsem brzy ráno do Lucemburských zahrad. A hlídači na mě zírali, protože jsem si nahlas deklamoval text.“

Rodiče o synově boxování neměli ani ponětí, dozvěděli se to až mnohem později. Durant píše, že pro Belmonda nebyl sport způsobem, jak se vyšvihnout nahoru jako v případě chudých kluků z předměstí, kteří měli prázdný žaludek a v kapse ani vindru. Belmondo si uvědomoval rodičovské zázemí a do tohoto světa doopravdy nepatřil. Nejsme si jisti, zda tomu bylo opravdu tak a jestli si šestnáctiletý mladík své počínání odůvodňoval takovým racionálním způsobem. Přesnější asi bylo to, co Belmondo o svém boxování řekl sám: „Byl bych klidně mohl dělat box profesionálně, ale myslím, že jsem si vybral hereckou profesi, protože jsem si říkal, že na to mám talent, zatímco v boxu jsem si velmi rychle uvědomil, že ze mě nikdy nebude opravdový šampion. A nedovedl jsem si představit, že bych mohl boxovat a přitom nebýt šampionem.“

Durant má naprostou pravdu v tom, co box Belmonda naučil: „Umět se zatnout, být houževnatý, vytrvalý a bojovný.“ A Strazzula s Leducem dodávají: „Box je bojový sport. Jean-Paul se při něm naučil vracet každou ránu. Tuhle lekci si zapamatoval a několikrát ji použil v době, kdy už byl slavný a stal se obětí nějaké nespravedlnosti. Vždycky byl upřímný a otevřený a nikdy se neváhal postavit útokům, ať už fyzickým nebo morálním.“

Ale bůhví jak by se Jean-Paulova boxerská kariéra vyvíjela dál, kdyby ji nepřerušila nemoc. Naposled stál v ringu 26. září 1950 proti jistému Ben Yayovi. Pak definitivně pověsil boxerské rukavice na hřebík. Během krátké kariéry boxera čtyři mače vyhrál, čtyři prohrál a jeden skončil nerozhodně. Faktem ovšem zůstává, že sport, a s ním související tělesná zdatnost, a schopnost předvádět ty nejnáročnější kaskadérské kousky, zůstaly pro Belmonda důležité po celý život. Nevynechal na pří-

klad ani jedinou příležitost, aby se mohl postavit do fotbalové branky. Bruno Cremer vzpomínal na heroické fotbalové zápasy: „Hrozně mě bavilo hrát s Jeanem-Paulem. Vždycky jsem se postavil do nepřátelského mužstva, abych mu mohl střílet branky. Když jsem se k němu proboujel, křičel jsem na něj, že stojí za starou bačkoru a různě ho zostouzel. A on totéž. Byl ale úžasně mrštný, dokázal dělat neuvěřitelné robinzonády.“

Nádherné svědectví o tomto sportovním zápalu přinesl André Brunelin, když popisoval, jak se Jean-Paul Belmondo a Jean Gabin srdečně bavili při natáčení filmu *Opice v zimě*:

„Každý večer organizoval Jean (Gabin) cyklistické závody kolem hotelu; sám se spokojil s rolí cílového rozhodčího. Belmondo, Costa-Gavras,³³ Claude Pinoteau³⁴ – tehdy ještě mladí asistenti – a Maurice Auzel, někdejší boxerský šampion, který ve filmu vystupoval jako dublér Jeana-Paula, nasedli na staříčká kola patřící personálu hotelu Normandy a tvrdě bojovali na okruhu kolem hotelu. Byl to jakýsi druh stíhacího závodu, v němž byly povoleny všechny prostředky. Jean je povzbuzoval a hlasitě se smál.

Přes den, když jsme natáčeli na pobřeží, Jean se mezi dvěma záběry zúčastňoval fotbalových zápasů, které se hrály na pláži. Přes tíhu let se rozpomněl na dobu, kdy hrával pravé křídlo. A nebyl pyšnější, než když Jeanu-Paulu Belmondovi „strčil“ pár gólů, ačkoliv Belmondův brankářský talent byl legendární.“

³³ Costa-Gavras (1930), původním jménem Konstantínos Gavrás, francouzský režisér řeckého původu, pracoval na filmu *Opice v zimě* jako první asistent režiséra Henriho Verneüle. S Belmondem nikdy žádný film nenatočil a ve svém díle se věnoval zejména politickým tématům. Známa je například jeho filmová adaptace románu Artura Londona *Doznání* s Yvesem Montandem a Simone Signoretovou, odehrávající se ve stalinském Československu.

³⁴ Ani Claude Pinoteau (1925) nikdy s Belmondem nic nenatočil. Jako samostatný režisér debutoval v roce 1973 filmem *Mlčenlivý* s Linem Venturou v hlavní roli.